

ورود آنتهای ماهواره‌ای

نکته جالب این است که راه‌اندازی شبکه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای در عربستان در حالی صورت می‌گیرد که رسماً از ورود آنتهای بشقابی دریافت برنامه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای در این کشور ممنوعت به عمل می‌آید.

البته به رغم این ممانعت، تردیدی وجود ندارد که این قانون باشدتی که باید و شاید جدی گرفته نمی‌شود و تعداد این آنتها در کشور همواره روبه افزایش است.

به گفته قائم مقام شبکه تلویزیونی ماهواره‌ای "MBC"، با نگاهی به پنجره‌های ساختمانهای شهر جدّه مشخص می‌شود که تا آنجا که چشم کار می‌کند، از این نوع آنتها وجود دارد. این شبکه تلویزیونی، تعداد آنتهای موجود در عربستان را دست کم ۲۰۰،۰۰۰ دستگاه تخمین می‌زند.

در این میان سازندگان آنتهای داخلی در عربستان بیکار ننشسته‌اند و انواع آنتهای ماهواره‌ای را با قیمت‌های نازل بین ۵۰۰۰ ریال تا ۷۵۰۰ ریال سعودی عرضه می‌کنند.

روزنامه‌ای برای عربستان

این تضاد در مورد مطبوعات این کشور نیز دیده می‌شود. پرفروش‌ترین روزنامه سراسری جهان عرب «الشرق الاوسط» نام دارد که متعلق به عربستان است ولی در این

رسانه‌های جمعی و تبلیغات بازرگانی

در عربستان سعودی

● سعید محمد جعفری

اشاره

صنعت رسانه‌های جمعی در عربستان سعودی، بزرگترین و پیچیده‌ترین بازار این رشته را در خاورمیانه دارد. این صنعت، دائماً در حال تغییر است. آنچه در پی می‌آید نگاهی است گذرا به دگرگونی این صنعت، در آن کشور پس از ورود آنتهای ماهواره‌ای.

جدول نشریات روزانه در عربستان سعودی تهیه شده بین ماههای ژوئیه تا دسامبر ۱۹۹۲

نام روزنامه	محل نشر	فروش	خوانندگان
البلاد	جده	۶۶۴۰۱	۲ درصد
الجزیره	ریاض	۹۳۰۰۰	۷ درصد
الحياة	سراسر کشورهای عرب	۶۳۳۶۸	۶ درصد
الرياض	ریاض	۸۹۷۵۶	۶ درصد
الرياضية	ریاض	معلوم نیست	۱۲ درصد
الشرق الاوسط	سراسر کشورهای عرب	۱۳۹۷۲۳	۲۲ درصد
عكاظ	جده	۱۰۷۵۷۲	۱۳ درصد
المدينة	جده	۲۶۱۹۸	۴ درصد
التدویر	مکه	۳۵۰۰۰	۵ درصد
اليوم	ظهران	۵۰۰۰۰	۵ درصد

زنان در تبلیغات استفاده کنند ولی این امر منوط به پوشیده بودن سر و حضور در منزل است. به عبارت دیگر نمی توان زنی را نشان داد که در حال رانندگی است یا در محیطی غیر از منزل به سر می برد!

در عربستان زنان اجازه کار ندارند و حتی در صورتی می توانند به سوپرمارکت بروند که در معیت همسر و یا راننده باشند! البته شرایط یاد شده در تبلیغات رسانه های داخل کشور نیز اعمال می شود، ولی در «نشریات خارج برای عربستان» یا شبکه های تلویزیونی ماهواره ای می توان تا حدودی آزادتر عمل کرد.

با تمام این احوال، مشاوران تبلیغات به شرکت هایی که قصد دارند محصولات خود را به مصرف کنندگان آنها که اکثراً زنان هستند تبلیغ کنند، توصیه می کنند که در استفاده از زنان هنرپیشه و مدل، جنبه احتیاط را از دست ندهند.

در عربستان گرچه زن حق کارکردن در بیرون از منزل را ندارد ولی نظر او در مورد خرید لوازم مورد نیاز منزل اعتبار بیشتری دارد، از همین رو به رغم مشکلاتی که یاد شد، در تبلیغات محصولات خانگی در عربستان از زن استفاده زیادی به عمل می آید.

در همین مورد، چنانچه توجه کنیم که زن خانه دار عربستان سعودی فرصت زیادی برای مطالعه مجله و روزنامه، تماشا

اینکه در هر حال این گروه از موقعیت شغلی امن تری برخوردارند. چه در صورت بروز مسأله، نمی توانند بیم دستگیر شدن را داشته باشند، ضمن آنکه این امکان برای آنها فراهم است تا ورزیده ترین روزنامه نگاران را به خدمت در آورند.

آزادی استقرار «نشریات خارج برای عربستان» در لندن برای تبلیغاتگران نیز کمک بزرگی به شمار می رود و آنها، در ارائه آگهیهای مورد نظر، از قابلیت انعطاف پذیری بیشتری برخوردارند.

نقش آزادی در تبلیغات بازرگانی

به عنوان مثال در عربستان، تبلیغات سیگار ممنوع است، ولی این ممنوعیت شامل نشریاتی که در خارج از این کشور انتشار پیدا می کنند، نمی شود. البته در مورد شبکه ماهواره ای MBC این موضوع متفاوت است زیرا که از طریق این شبکه نیز، به لحاظ آنکه تحت قوانین تبلیغاتی انگلستان تبلیغ سیگار مجاز نیست، برای سیگار نمی توان تبلیغ کرد.

البته در کشور عربستان تبلیغات مشروبات الکلی ممنوع است و این حتی شامل «نشریات خارج برای عربستان» که در اروپا به چاپ می رسند، نیز می شود.

استفاده از زنان در تبلیغات بازرگانی در عربستان تابع شرایط خاصی است. روزنامه ها و مراکز تلویزیونی می توانند از

کشور به چاپ نمی رسد! بخش تحریریه این روزنامه در لندن قرار دارد و روزنامه به وسیله ماهواره به ۱۰ مرکز چاپ از جمله سه مرکز در عربستان ارسال می شود و در آن مراکز به چاپ می رسد.

این وضع در مورد بسیاری از نشریات دیگر عربستان از جمله «المجله» و نشریه زنان «سیدتی» نیز صدق می کند.

بطور کلی وضعیت نشر در خارج از عربستان برای عربستان امری عادی به شمار می رود. شبکه تلویزیونی ماهواره ای MBC مثال بارزی است در این مورد که برنامه های خود را از غرب لندن پخش می کند. این امر بدان معنی است که مثلاً بازیهای آسیایی فوتبال در قطر بدین صورت در کشورهای منطقه از طریق ماهواره پخش می شد که علامت آن ابتدا از قطر به لندن فرستاده می شد و سپس از لندن به خاورمیانه بر می گشت.

آزادی رسانه های جمعی در عربستان

استقرار رسانه های جمعی عربستان در لندن از طرفی برای این رسانه ها و از طرف دیگر برای دولت عربستان آزادی بیشتری به همراه می آورد.

این آزادی برای رسانه ها بدان معنی است که آنها می توانند در مقایسه با مقررات سخت داخلی، قدرت مانور بیشتری داشته باشند و برای دولت عربستان نیز در حکم سوپاپ اطمینانی به شمار می روند که به آنها این امکان را می دهد تا با نگاه عمیق تری نسبت به رسانه های جهان بیرون که آزادی بیشتری دارند، بیندیشند. در عین حال بنیادگران را نیز قانع می کنند که نسبت به رسانه های مستقر در داخل کشور، کنترل شدیدی اعمال شود.

«رسانه های جمعی برای عربستان» که در لندن قرار دارند، گرچه بدون موافقت مقامات این کشور مطلبی را انتشار نمی دهند و به محدوده کاری خود نیز اشراف دارند ولی در هر صورت سردبیران آنها را می توان در مقایسه با سردبیران نشریات داخل کشور شجاع تر دانست و

تلویزیون و گوش دادن به رادیو دارد، اهمیت قضیه بیشتر آشکار می‌شود.

به طور کلی تبلیغات در عربستان سعودی مشکل است و فقط از راههای خاصی می‌توان آن را انجام داد. به عنوان مثال پُست مستقیم، در این کشور کاربردی ندارد، چه خدمات پستی برای منزل وجود ندارد و فقط ادارات هستند که صندوق پستی دارند.

سهم مطبوعات از هزینه‌های تبلیغاتی
به رغم ظهور کانالهای تلویزیونی ماهواره‌ای در عربستان، مطبوعات بیشترین سهم را در هزینه‌های تبلیغاتی دارند. به عبارت دیگر سهم روزنامه‌ها از تبلیغات به ۵۹ درصد، تلویزیون به ۲۶ درصد و مجله‌ها به ۱۵ درصد می‌رسد.

به عقیده تحلیل‌گران غربی، در عربستان سانسور رسمی و واضح وجود ندارد، چه خود سانسوری به تنهایی کفایت می‌کند. پرتیراژترین روزنامه‌ها و مجله‌های عربستان عبارت است از:

الحیاء؛ الشرق الاوسط؛ العالم؛ عکاظ؛ الیوم؛ الیوم و الرياض و نیز مجله‌های زنان از قبیل زهرة الخلیج؛ سیدتی؛ کولی‌ناز و نورا.

روزنامه «الشرق الاوسط» گرچه یک روزنامه سراسری عرب برای کلیه کشورهای عربی به شمار می‌رود ولی پرفروش‌ترین روزنامه در عربستان سعودی است که از مجموع ۲۱۱،۲۰۷ نسخه فروش کلی آن، ۱۳۳،۳۷۱ نسخه تنها در عربستان سعودی به فروش می‌رسد. این روزنامه امتیاز انتشار در داخل عربستان را ندارد و چون از طریق ماهواره صفحات بسته شده آن به کشور برای چاپ ارسال می‌شود، از این رو نمی‌تواند از تکنولوژی چاپ رنگی استفاده کند، زیرا این تکنولوژی چندان خوب نیست.

روزنامه «الشرق الاوسط» یک مجله تخصصی زنان نیز منتشر می‌کند که پس از مجله سیدتی، پرفروش‌ترین نشریه در این زمینه در عربستان سعودی به شمار می‌رود.

روزنامه عکاظ

بزرگترین روزنامه داخل عربستان «عکاظ» نام دارد که در جده «پایتخت تجاری عربستان» منتشر می‌شود و ۱۰۷،۵۷۲ نسخه در روز به فروش می‌رساند.

روزنامه «عکاظ» به دست ۲۲ درصد در استان غربی عربستان، ۳ درصد در استان مرکزی و ۲ درصد در استان شرقی می‌رسد. این روزنامه از ماه سپتامبر ۱۹۹۳ از طریق ماهواره برای منطقه ظهران در شرق کشور ارسال و در آنجا چاپ می‌شود. در این شهر بدین ترتیب دو روزنامه یکی «عکاظ» و دیگری «الیوم» که ۵۰۰۰ نسخه تیراژ دارد، با یکدیگر به رقابت برمی‌خیزند.

روزنامه پیشرو ریاض، پایتخت عربستان، «الجزیره» نام دارد و تیراژ آن به ۹۳،۰۰۰ نسخه می‌رسد. در پی آن روزنامه «الریاض» جای می‌گیرد که روزانه ۸۹،۷۵۶ نسخه از آن به فروش می‌رود. پس از این روزنامه‌ها نوبت به روزنامه «الریاضیه» می‌رسد که یک روزنامه ورزشی است.

روزنامه‌های بین‌المللی

از میان روزنامه‌های بین‌المللی عربی در عربستان می‌توان به روزنامه «الحیاء» اشاره کرد که از سال ۱۹۸۸ فعالیت دوباره آن در لندن شروع شد و هم‌اکنون در ۷ مرکز دنیا از جمله در بحرین چاپ می‌شود. از مجموع فروش روزانه ۱۲۰،۳۵۰ نسخه، ۶۳،۳۶۸ نسخه آن در عربستان سعودی به فروش می‌رسد.

روزنامه‌های تخصصی

از میان روزنامه‌های تخصصی -بازرگانی و اقتصادی که در عربستان به فروش می‌رود می‌توان به روزنامه «العالم الیوم» که در قاهره مستقر است، اشاره کرد. این روزنامه ۱۸،۰۰۰ نسخه روزانه در عربستان فروش دارد و این رقم از مجموع ۳۸،۱۰۰ نسخه فروش کلی آن است.

جدیدترین روزنامه اقتصادی عربستان «الاقتصادیه» نام دارد که تحریریه آن در لندن

مستقر است. این روزنامه که از دسامبر ۱۹۹۲ راه‌اندازی شده است، با تیراژ ۴۲،۰۰۰ نسخه در روز توسط ماهواره به طور همزمان با کاغذ سبز در جده، ریاض، قاهره و ظهران چاپ می‌شود.

به طور کلی در کشور ۱۴،۱۳۴،۰۰۰ نفری عربستان سعودی، ۱۲ نشریه روزانه با مجموع تیراژ ۷۷۶،۳۰۰ نسخه وجود دارد که تیراژ آنها به ازای هر یک هزار نفر به ۵۵ نسخه می‌رسد.

همچنین در این کشور که ۲،۱۴۹،۶۹۰ کیلومتر مربع وسعت دارد، ۶۵ فرستنده رادیویی و ۱۲۵ فرستنده تلویزیونی تأسیس شده است. به ازای هر جمعیت یک هزار نفری در عربستان سعودی، ۲۷۶/۵ گیرنده تلویزیونی وجود دارد.

روزنامه‌ها و مجله‌های انگلیسی

در عربستان سعودی دست کم سه روزنامه به زبان انگلیسی به شرح ذیل به چاپ می‌رسند: ARAB NEWS، این روزنامه صبحها در جده منتشر می‌شود و ۵۰،۰۰۰ نسخه تیراژ دارد؛

RIYADH DAILY، روزنامه صبح ریاض با تیراژ ۳۵،۰۰۰ نسخه؛

SAUDI GAZETTE، روزنامه دیگر صبح جده با ۵۰،۰۰۰ نسخه تیراژ.

دو هفته‌نامه انگلیسی زبان عربستان نیز عبارت است از:

SAUDI BUSINESS، در ۲۷،۰۰۰ نسخه تیراژ؛

SAUDI ECONOMIC SURVEY، در ۳،۰۰۰ نسخه تیراژ.

منابع و مأخذ

1. M. INTL (oct. 1993), pp.47-49.
2. World Media Handbook, un- DPI (New-York, 1992), pp. 398-400
3. Human Development Report, 1993 undp (New-York, 1993) p.166